

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

SCHIMBAREA CLIMATICĂ ȘI DREPTUL INTERNAȚIONAL GENERAL

Drd. Mircea M. DUȚU-BUZURA

Abstract

The initiative of a group of states to promote a UN General Assembly resolution requesting an advisory opinion from the ICJ on states' obligations under general international law relating to climate protection is of particular importance. This would clarify existing international rules on the subject and open up new prospects for the practical application and development of climate law. It is thus possible to draw out the principles and unanimously accepted norms that can be applied in this field, the obligations and responsibilities incumbent on States and other international subjects, the impact of climate change on human rights and the consequences *de lege lata* and the related foreshadowing *de lege ferenda*. At the same time, the analysis and comments would offer new horizons for the affirmation of the relevant doctrine.

Key words: advisory opinion; ICJ; climate change; climate law; Paris Agreement; climate obligations; climate justice; rights of future generations

Un proiect de rezoluție prezentat, la 9 decembrie 2022, în fața Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite (ONU sau Organizația) cere Curții Internaționale de Justiție (CIJ) de la Haga să emită aviz consultativ în care să se arate care sunt obligațiile ce revin statelor în privința protecției climei și „a altor părți ale mediului” pentru generațiile actuale și viitoare, precum și consecințele juridice față de statele care nu și le îndeplinesc, cauzând astfel „daune semnificative” în special micilor state insulare și, în general, tuturor țărilor vulnerabile la implicațiile schimbărilor climatice, inclusiv „popoarelor și indivizilor” afectați de „aceste efecte nefaste”. Un atare document ar putea, în acest mod, acoperi, într-o oarecare măsură, lacunele textelor

internaționale privind clima, care, cel puțin până acum, nu precizează în mod clar obligațiile ce revin statelor în materie. În plus, ar stimula dezvoltarea și adecvarea reglementărilor în materie climatică, la nivel mondial și național. Dacă procesul va izbuti să ajungă la atingerea scopului urmărit, va fi pentru prima dată când prestigiosul organ judiciar al ONU, creat în 1945, se va pronunța, sub forma avizului consultativ, asupra problematicei ecoclimatice¹.

1. Scurt și relevant istoric. Ideea de a sesiza înalta jurisdicție internațională a fost, în 2011, a Insulelor Palaos și Marshall și ele mici state insulare amenințate cu dispariția ca urmare a ridicării nivelului oceanului din cauza încălzirii globale, dar aceste arhipelaguri nu au reușit atunci să obțină susținerea internațională necesară promovării inițiativei în organizația mondială. De această dată ea a fost introdusă, în 2019, de 27 de tineri care studiază dreptul la Universitatea Pacificului de Sud din Vanuatu, preocupați de faptul că efectele schimbărilor climate ar putea să ducă, în viitorul apropiat la ștergerea de pe hartă, parțial sau chiar total, a statelor insulare din regiune, compuse exclusiv din atoli coraliene de joasă înălțime. Ei au reușit să convingă guvernul statului Vanuatu să-și asume inițiativa și să acționeze, reluând astfel procesul în 2021. Pentru promovarea acestei cauze s-a mobilizat întreaga clasă politică a țării, societatea civilă și personalități internaționale. O rezonanță importantă s-a manifestat în rândul organizațiilor neguvernamentale de tineri, ca de exemplu „Climate Action Network”, care reprezintă peste 1500 de entități civice, din 130 de țări. În același context și tot cu titlu exemplificativ, antena franceză a mișcării „World’s Youth For Climate Justice”, o largă rețea însumând asociații de studenți, aleși și personalități ale societății civile, a cerut Franței să sprijine rezoluția prezentată la ONU ce propune sesizarea CIJ pentru a se pronunța, prin aviz consultativ, asupra chestiunii climei. „Cerem guvernului francez să susțină rezoluția promovată de Vanuatu și să facă să avanseze dreptul internațional la înălțimea mizelor ecoclimatice. Printr-un proces necontencios, Curtea Internațională de Justiție ar putea reda Acordului de la Paris locul său central în angajamentele și viitoarele negocieri ale statelor și, în fine, să permită stabilirea unei adevărate justiții climatice transgeneraționale”².

Desigur, din punct de vedere procedural demersul este încă la început. Proiectul de rezoluție introdus formal la 29 noiembrie 2022 de Vanuatu a fost susținut oficial de 28 state membre ale ONU, de pe toate continentele, printre care Germania, Costa

¹ Pentru problema avizului consultativ în dreptul internațional al mediului, a se vedea: Mircea Duțu, *Dreptul internațional al mediului*, Editura Economica, București, 2004, p. 117.

² Tribune Partons la question du climat, le plus grave problème du monde, devant la Cour internationale de justice, „Le Monde”, 12 decembrie 2022.

Rica, Angola, Noua Zeelandă, Portugalia sau România. Adoptarea documentului, care nu necesită decât o majoritate simplă nu va fi o problemă, din moment ce, potrivit inițiatorului Vanuatu, deja peste 100 de state și-au anunțat public susținerea lui, în special prin intermediul Organizației Țărilor Africii, Caraibelor și Pacificului. Faptul că solicitarea vine din partea unor state deopotrivă din nordul și sudul planetei, prefigurează o dimensiune consensuală. Mai mult decât atât, adeziunea unor țări precum Germania și Franța ar putea diminua capacitatea de blocaj al procesului general a unor state cum ar fi SUA sau China. În caz de vot pozitiv din partea Adunării Generale a ONU (care ar putea interveni până la începutul primăverii), CIJ, care a emis 28 de avize/opinii consultative de la crearea sa, ar trebui să se pronunțe într-un termen de un an și jumătate, doi de la sesizarea efectivă.

Într-o definiție de dicționar, *avizul consultativ* în dreptul internațional public reprezintă o opinie emisă de o jurisdicție internațională la cererea unui organ calificat în acest sens, pentru a-l clarifica asupra unei chestiuni juridice³. Din această perspectivă și potrivit Cartei ONU, Adunarea generală sau Consiliul de Securitate pot cere Curții Internaționale de Justiție un aviz consultativ asupra oricărei probleme de drept; de asemenea, orice alte organe ale Organizației și instituțiile sale specializate care pot, la un oarecare moment, să primească din partea Adunării generale o autorizație în acest sens, au, de asemenea, dreptul de a cere Curții avize consultative privind chestiuni juridice care s-ar ridica în cadrul domeniilor lor de activitate (art. 96 din Cartă). Deși nu are o forță obligatorie pentru solicitant sau oricare alte organe ori state, totuși avizul consultativ se impune în general din cauza autorității Curții pentru constatarea ori interpretarea dreptului în vigoare. Se cuvine menționat, deopotrivă, că entitatea care a cerut avizul îl poate accepta printr-un act care are forța sa juridică proprie. Competența de a da avize consultative trebuie să fie atribuită în mod expres. Articolul 14 al Pactului Societății Națiunilor Unite (1919) a introdus această concepție pentru Curtea Penală de Justiție Internațională, prevedere ce a fost preluată prin art. 96 din Carta ONU și articolul 65 din Statutul CIJ. Și alte jurisdicții internaționale, precum CEDO, CJUE, Tribunalul pentru Dreptul Mării (TDM), sunt abilitate a emite asemenea avize, cu implicațiile respective.

Referitor la acțiunea generală a CIJ în materie de mediu e de remarcat că aceasta a creat, la 19 iulie 1993, o cameră specială competentă să tranșeze litigiile ecologice, dar care a fost suprimată în 2009 din cauza lipsei de interes a statelor în privința jurisdicționalizării acestei problematice. Din 14 februarie 1997 TDM a instituit o cameră specială permanentă pentru diferendele relative la mediul marin. Rezoluția

³ Jean Salmon (dir.), *Dictionnaire de droit international public*, Editions Bruylant/PUF, Bruxelles, 2001, p. 116.

din 5 octombrie 2017 a fixat compoziția sa, iar ulterior în acest cadru s-a degajat o jurisprudență notabilă.

Cele mai importante decizii ale CIJ de până acum în materie ecologică la nivel de principii sunt avizul consultativ privind amenințarea cu folosirea armelor nucleare, potrivit căruia „mediul nu e o abstracție ci mai ales spațiul unde trăiesc ființele umane și de care depinde calitatea vieții și sănătatea lor pentru generațiile viitoare”⁴ și hotărârea din 25 septembrie 1997 relativă la cauza *Gabčíkovo-Nagymaros* dintre Ungaria și Slovacia prin care s-a statuat că „vigilența și prevenirea se impun din cauza caracterului adesea ireversibil al daunelor cauzate mediului și limitelor inerente ale însuși mecanismului de reparare a acestui tip de daune...”. Aceste norme inedite „trebuie să fie luate în considerare nu numai atunci când statele preconizează noi activități, ci și când sunt urmărite activități ce au fost angajate în trecut”⁵, se prevede în hotărârea din 20 aprilie 2010 relativă la uzina de celuloză și hârtie de pe malul fluviului Uruguay, care consacră studiu de impact transfrontier, dar repugnă să se sprijine pe principiile generale ale dreptului internațional ale mediului, dând câștig de cauză politicii faptului împlinit⁶; decizia din 31 martie 2014 privind vânatoarea de balene în Antarctica, dintre Australia și Japonia, prin care s-a recunoscut că aceasta din urmă nu s-a conformat pe deplin obligațiilor sale; hotărârea din 2 februarie 2018 privind conflictul dintre Costa Rica și Nicaragua prin care s-a admis, pentru prima dată, repararea prejudiciului ecologic pur; avizul consultativ din 25 februarie 2019 privind efectele juridice ale separării arhipelagului Chagos din Mauritius în 1965.

2. Urgența climatică și cea a reacției juridice internaționale. Demersul juridic în cauză are puternice determinări la nivelul realităților concrete. Micile state insulare din Pacific, în frunte cu Vanuatu, promotoare ale proiectului, sunt primele și cele mai afectate de efectele schimbărilor climatice. În ansamblul regiunii eroziunea coastelor, precum și creșterea frecvenței submersiilor marine constrâng deja numeroși locuitori ai satelor să caute refugiu pe alte teritorii. Salinizarea solului și degradarea barierei de corali reprezintă o provocare crescândă pentru securitatea climatică, în timp ce intruziunea apei sărate amenință securitatea hidrică și pe cea alimentară. Vanuatu se confruntă cu și suferă din cauza multiplicării evenimentelor climatice extreme.

În timpul COP-27 (Sharm El-Sheikh, noiembrie 2022) arhipelagul Tuvalu a anunțat crearea unei versiuni digitale a insulelor sale în metavers. Atunci când țări

⁴ Avis consultatif 8 juillet 1996, par. 29.

⁵ Hotărârea din 25 septembrie 1997, par. 140; a se vedea și J. Sohnle, *Irruption du droit de l'environnement dans la jurisprudence de la C.I.J.: l'Affaire Gabčíkovo-Nagymaros*, RGDI, 1998, p. 85.

⁶ J. Sohnle, *Une monde d'emploi pour violer des obligations procédurales sans peine*, RJE, 2010, p. 591.

întregi sau în cea mai mare parte a lor vor deveni de nelocuit prin ridicarea nivelului apelor determinată de încălzirea climatică, care va fi statutul statelor insulare și locuitorilor săi? Cinci din aceste mici state riscă să devină de nelocuit până în 2100: Maldivele în Oceanul Indian și Insulele Marshall, Tuvalu, Nauru și Kiribati în Oceanul Pacific. Aceste arhipelaguri sunt compuse din atoli, insule strâmte în formă de cercuri, situate numai la 1-2 m peste nivelul mării. Problema majoră rezidă în faptul că ridicarea apelor, consecință a schimbării climatice, amenință direct aceste uscături și pe locuitorii lor.

În fiecare an oceanul câștigă teren pe respectivele coaste fragile, cu 5,5 milimetri pe an în Pacific. Desigur, statele respective nu sunt amenințate cu dispariția acum, dar scenariul pare inevitabil. Specialiștii remarcă, de asemenea, că ridicarea nivelului mărilor și oceanelor este progresivă, dar aceste teritorii vor deveni de nelocuit înainte de a fi acoperite de ape. O situație cu atât mai inacceptabilă cu cât se știe că în cele 58 de mici state insulare în curs de dezvoltare, emisiile mondiale de gaze cu efect de seră (GES) nu reprezintă decât 1% din totalul general. Până la un atare dezno-dământ nimicitor alte manifestări ale crizei ecoclimatice globale sunt deja prezente și își amplifică consecințele. Furtunile și inundațiile, din ce în ce mai frecvente și mai intense, cu efecte tot mai dezastruoase, salinizarea crescândă a solului, care face imposibilă orice formă de agricultură și contaminarea pânzei freatice de apă ce pune în pericol securitatea hidrică și alimentară a atolurilor determină populația să se deplaseze. Vanuatu și arhipelagurile din regiune fac parte din „Centura de foc” a Pacificului unde intră plăcile tectonice în coliziune, cunoscând o frecventă activitate seismică și vulcanică. Aceasta implică o altă vulnerabilitate prin expunerea la asemenea dezaastre naturale, la care se adaugă fenomene precum tsunami, cu distrugerile aferente. Deocamdată cel mai adesea relocalizările sunt interne, sate întregi sunt mutate pe alte componente ale arhipelagului. Problema e că spațiul disponibil în acest scop e din ce în ce mai limitat; tendința de a se deplasa spre capitală a ajuns la un moment critic, în condițiile în care insula aferentă nu are o mare capacitate de primire, nu au fost efectuate amenajări necesare de primire, accesul la apă potabilă și evacuarea apelor uzate constituind o problemă de sănătate publică. În această situație se recurge la migrația externă, și ea dificilă și rezolvată pentru moment prin „asocieri” conjuncturale cu SUA (în cazul insulelor Marshall, Palaos ori Microneziei) sau Noua Zeelenadă (în privința Insulelor Cook). În acest sens, de exemplu, locuitorii Insulelor Marshall au dreptul de a locui și a lucra în Statele Unite, iar resortisanții Insulelor Cook au pașaport neozeelandez, dar în privința altor state insulare independente persistă nesiguranța situației. Deocamdată se speră ca fenomenul să fie stopat sau cel puțin încetinit, cu atât mai mult cu cât, în cele din urmă, locuitorii din zonă nu doresc să-și părăsească total sau definitiv locurile natale.

Atunci când, de exemplu, Noua Zeelandă a propus crearea unui „green visa” pentru a-i proteja pe cei care fug de efectele schimbării climatice, autoritățile statelor insulare au refuzat oferta. Așadar, soluția ar fi aceea de a estompa consecințele dezastruoase și a depune eforturi susținute de adaptare la noile condiții ecoclimatice, fapt care reclamă ajutor internațional financiar și tehnic concret pentru a rămâne pe teritoriul lor. Pentru aceasta au fost lansate mai multe inițiative, precum hotărârea luată în cadrul COP-27 de a se crea un fond special mondial pentru pierderi și prejudicii inevitabile cauzate de schimbarea climatică. La fel, în același cadru oficial, primul-ministru al statului Antigua și Barbados a anunțat ideea instituirii unei taxe asupra veniturilor marilor întreprinderi din domeniul petrolului și gazelor naturale, din care să se finanțeze adaptarea națiunilor sărace la încălzirea globală. În acest sens se așteaptă rezultate concrete în cadrul conferinței internaționale, convocată pentru luna iunie, la Paris, pentru reformarea sistemului de finanțare internațională a schimbărilor climatice.

Pentru moment niciun text de drept nu reglementează situația unui stat amenințat cu dispariția de pe harta lumii. În starea actuală a dreptului internațional, apreciază unii autori, „un stat care ar dispărea cu teritoriul și populația ar deveni apatrid”, iar pentru soluționarea problemelor astfel provocate se impune adoptarea normelor de drept existente mai degrabă decât crearea altora noi. Din această perspectivă, inițiativa arhipelagului Tuvalu din cadrul COP-27, de a crea o versiune digitală a tuturor insulelor sale în metavers, oferă o soluție pe termen scurt. Desigur, e vorba mai ales de un nou și mai strident semnal de alarmă asupra urgenței climatice, dar și îndemn de reflecție asupra consecințelor de ordin juridic. Începând poate cu constatarea că o țară al cărei teritoriu nu ar fi decât digital ridică și alte dificultăți; sentimentul de apartenență la o națiune se va dilua, până la dispariție, limbile locale dispar, cu o aproape implacabilă extincție totală. Cei mai mari perdanti ar rămâne locuitorii, ale căror tradiții și cultură sunt amenințate cu aneantizarea.

Crearea statutului de refugiat (deplasat) climatic, dezbătută de mai mult timp (de câteva decenii) le-ar permite să-și păstreze naționalitatea. Recunoașterea ca „refugiat” implică *de facto* de a nu veni din țara în care e primit. Și deci ar salva numeroase națiuni, cel puțin pentru câțva timp. Fără îndoială, situația statelor insulare implică întregul spectru al dreptului: drepturile omului, drepturile mării, dreptul familiei, dreptul climei ș.a. În 2013 s-a înregistrat primul caz în care s-a solicitat statutul de refugiat climatic; reținut de autoritățile neozelandeze, I. Teitiota a fost retrimis în Kiribati, după care a sesizat Comitetul pentru Drepturile Omului al ONU. Instanța a estimat, pentru prima dată, că persoanele care fug din calea efectelor schimbărilor climatice nu trebuie să fie retrimise în țara lor de origine dacă drepturile umane fundamentale se găsesc amenințate. Această jurisprudență s-a extins, așa încât și în cazul în care locuitorii strâmtorii Torres în Australia au reproșat țării lor de a nu fi

luat și aplicat măsurile necesare pentru ca ei să poată rămâne pe pământul lor, Comitetul a recunoscut Australia responsabilă de aceste prejudicii. Sunt evoluții importante în recunoașterea de drepturi ale comunităților aborigene statelor insulare, pe cale a se consolida și deschide noi perspective de dezvoltare a dreptului climei.

3. În ce ar consta consecințele și prin ce s-ar exprima importanța (posibilului) viitor aviz consultativ în materie ecoclimatică? Așadar, în tiparul predeterminat al unui atare act, CIJ ar urma să se pronunțe asupra legăturii dintre dreptul internațional, efectele schimbărilor climatice, obligațiile legale ale statelor, precum și protecția drepturilor umane pentru generațiile prezente și viitoare. Evaluarea juridică va avea în vedere și va ține seama de concluziile științifico-tehnice, realizată periodic prin rapoartele Grupului Interguvernamental pentru Evoluția Climei (IPCC) și potrivit cărora nivelul oceanelor s-a ridicat cu 20 cm în ultimul secol și ritmul său continuă să se accelereze odată cu topirea calotelor glaciare. La acest moment și prin o atare inițiativă Vanuatu și micile state insulare din Pacific, relevând și invocând o asemenea realitate, se luptă pentru a li se înțelege situația și a se acționa spre soluționarea sa, în deplin consens cu interesele esențiale ale întregii umanități. Cerința ultimă vizează garantarea juridică, prin dreptul internațional a drepturilor umane și climatice ale generațiilor prezente și viitoare. Dintr-o atare perspectivă constatările analizei celor 15 judecători de la Haga ar lămuri și chiar ar acoperi lacunele textelor internaționale privind clima, care nu precizează în mod clar obligațiile statelor în materie ecoclimatică. În condițiile Acordului de la Paris privind clima din 12 decembrie 2015, statele părți determină în mod unilateral și liber contribuțiile naționale la eforturile de atenuare și adaptare la schimbarea climatică, stabilindu-se pentru garantarea îndeplinii lor numai un mecanism de urmărire prin transparență și raportări periodice.

Ideea nu e cea de a crea noi obligații decât cele existente, ceea ce e imposibil pe o atare cale, ci a le degaja și exprima în termeni preciși, respectiv așa cum rezultă ele din ansamblul principiilor dreptului internațional general, cel al mediului și climei ori dreptul internațional al drepturilor omului, care nu sunt codificate, prin forța lucrurilor, în contextul schimbărilor climatice. Lucrul cel mai important este acela că, chiar dacă va fi neobligatoriu, prin natura sa un atare aviz ar putea să influențeze țările „să meargă mai departe” în acțiunea climatică, acestea „nemaiputând să se ascundă” în spatele ambiguităților obligațiilor stipulate internațional. Iar dacă nu vor înțelege să-și accelereze eforturile pertinente, va deveni, în orice caz, mai ușor a le cere să se conformeze și chiar să se promoveze acțiuni în angajarea responsabilității celor vinovați în fața diferitelor jurisdicții. În afară de aceste aspecte, dacă instanța internațională va recunoaște obligația poluatorilor de a repara daunele pe care le-au

provocat în acest mod, ne vom afla în fața unui progres extraordinar în domeniul apărării mediului prin drept. Ar fi, în plus, semnalul general că de acum înainte nu vor mai trebui să plătească pentru prejudiciile ecoclimatice victimele, ci poluatorii. De remarcat în acest sens că o serie de țări dezvoltate, în frunte cu S.U.A., s-au opus dintotdeauna ideii (acordării) unei reparații sau compensații pentru responsabilitatea istorică în producerea și accelerarea antropică a încălzirii globale.

4. Degajarea și precizarea obligațiilor juridice internaționale privind combaterea schimbării climatice vor prezenta o importanță deosebită în cadrul contenciosului climatic. În ultimele trei decenii, în urma Conferinței de la Rio (1992) și adoptării Convenției-cadru privind schimbările climatice (1992) cu procesul său de negocieri și reglementări rezultate în cadrul conferinței părților, statele au definit norme având ca obiectiv moderarea, dacă nu reducerea transformărilor climatice ce afectează ansamblul aspectelor vieții pe planeta noastră. Adoptarea și intrarea lor în vigoare nu a însemnat și o conformare imediată, corespunzătoare prescripțiilor aferente, ceea ce a favorizat continuarea și amplificarea dereglărilor climatice. În aceste condiții, o parte a societății civile s-a implicat în cauza ecoclimatică într-o manieră nouă și uneori radicală, protestând și acționând în justiție împotriva inacțiunii statale, de neîndeplinire a obligațiilor internaționale pertinente. Acțiunea contencioasă s-a multiplicat în fața jurisdicțiilor grație definirii normelor climatice. Cauza *Urgenda* e prima decizie judecătorească importantă în domeniu din Europa; ea, în prima instanță, a constrâns statul olandez să adopte o legislație mai restrictivă în privința schimbării climatice, în special prin emisii de gaze cu efect de seră inferioare cu 25% față de cele din 1990. În fine, Curtea de Casație a Olandei, în apel (2019), a considerat că statul trebuie să reducă emisiile de GES în scopul de a atinge un nivel coerent cu Acordul de la Paris. Judecătorii olandezi au pus în evidență o obligație nouă pentru stat: *duty of care*. Ea se înscrie în dreptul climei ca o constrângere juridică acționând asupra statului, o îndatorire față de cetățeni și planetă, concept juridic care se așteaptă a se extinde și a fi recunoscut și în cadrul altor sisteme juridice naționale și internațional. În Franța, contenciosul climatic s-a afirmat în primul rând prin cauza „l’Affaire du siècle” vizând să oblige statul să-și modifice atât dreptul, cât și comportamentul său în materie. Asemenea acțiuni judiciare prin jurisprudențele generate au permis recunoașterea responsabilității statului în generarea prejudiciului climatic legat de încălzirea climei. La rândul său, Consiliul de Stat (instanța supremă de contencios administrativ) s-a pronunțat asupra unui recurs pentru exces de putere formulat de comuna Grande-Synthe, ordonând primului-ministru să ia toate măsurile utile care să permită schimbarea curbei emisiilor de GES produse pe teritoriul național. Această deschidere a pretoriilor la chestiunea climatică și rolul activ

al jurisdicțiilor contribuie major la progresul dreptului climei⁷. Într-o atare perspectivă, deopotrivă a amplificării fenomenului contenciosului climatic și creșterii importanței jurisprudenței aferente, obținerea unui aviz consultativ din partea celei mai înalte jurisdicții internaționale asupra obligațiilor ce revin statelor față de protecția climei la stadiul actual de dezvoltare a dreptului internațional ar avea o însemnătate deosebită. Pe de o parte, s-ar preciza și dezvolta semnificațiile juridice ale cadrului global de acțiune în materie stabilit de Convenția-cadru și Acordul de la Paris (2015), contribuind astfel la progresul dreptului internațional al climei, iar, pe de alta, ar oferi noi pârguri de promovare, diversificare și eficientizare a demersului judiciar climatic.

Concluzii. Ca parte a dreptului global, *dreptul climei* se află în prezent în plină ascensiune, precum unul al crizei planetare prioritare, sub cele trei dimensiuni ale sale, interdependente: climatică, energetică și geostrategică⁸. Elementul său fundamental, inițiator și dinamic e reprezentat, fără îndoială, de dreptul internațional al mediului și climei, promovat cu precădere în cadrul multilateral al sistemului ONU și cu participarea celor 196 state-părți la Convenția-cadru privind schimbările climatice din 1992 și Acordul de la Paris din 2015, precum și a UE și a altor organizații internaționale. Lentoarea procedurală și dificultățile de compatibilizare a intereselor diverse în prezență ale reglementării, precum și particularitățile juridico-normative ale demersului ecoclimatic impun explorarea și exploatarea tuturor pistelor și posibilităților de valorificare și impunere a obiectivelor de atenuare și adaptare aferente. În acest sens, noua inițiativă de a solicita un aviz consultativ din partea CIJ va aduce o contribuție semnificativă la progresul juridic în materie, din mai multe perspective. Mai întâi, prin analiza și concluziile înaltei jurisdicții se vor degaja liniile de forță ale dreptului internațional general ecoclimatic, principiile și normele unanim admise operabile în domeniu, obligațiile (îndatoririle) și responsabilitățile ce revin statelor și celelalte implicații juridice pertinente în protecția climei. Un aspect prioritar îl constituie impactul schimbării climatice asupra drepturilor omului și consecințele juridice ce se desprind de *lege lata* și se pot prefigura de *lege ferenda*. Aceste premise fundamentale surprinse și afirmate într-un atare context vor stimula procesul normativ internațional, la nivelul UE și național aferente. Clarificări și deschideri notabile se vor înregistra și în planul doctrinei care

⁷ F.-X. Fort, *Introduction, Dossier: Le contentieux climatique – un nouveau procès administratif*, „Revue de l’Environnement”, nr. 4, decembrie, 2022, p. 687.

⁸ Mircea Duțu, *Dreptul climei. Regimul juridic al combaterii și atenuării încălzirii globale și adaptării la efectele schimbărilor climatice*, Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 219 și urm.

va dobândi noi puncte de sprijin în afirmarea conținutului, conceptelor și semnificațiilor ineditei discipline științifice⁹. Nu în ultimul rând, contenciosul ecoclimatic, devenit emblematic pentru acțiunea societății civile națională și internațională, va beneficia de un arsenal juridic suplimentar și elocvent în acțiunea sa de a determina statele și celelalte subiecte de drept să conștientizeze și îndeplinească responsabilitățile ce le revin în privința atenuării încălzirii globale, combaterii și adaptării la efectele schimbării climatice. Nu în cele din urmă, astfel se va realiza o perspectivă importantă de afirmare a dreptului climei ca nouă ramură de drept și inedită disciplină juridică.

⁹ Mircea Duțu, *Dreptul mediului și al climei*, vol. I, *Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 590.